

İDARE MERKEZİ
ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında

İSTANBUL BÜROSU
İstanbul, Ankara Caddesi
No — 87

HAYAT

Fiatı her yerde 15 kuruş
seneligi, posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecnebi Memleketlere 7,5 Dollar)

Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna muracaat edilir
Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir

Hayata, daima hayata.. Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE —

Cilt: V

Ankara, 9 Mayıs, 1929

Sayı: 128

Musahabe

Türk San'atı Hakkında

Şu son haftalar zarfında Türk san'atı hakkında bazı eserlerin çıkması, Ankara Türk Ocağında bazı konferanslar verilmesi, münevverlerin dikkatini yeniden Türk san'atı üzerine celbetti; gazetele-
rimizde, bilhassa Hakimiyeti Milliye'de, bu mes'ele hakkında muhtelif makaleler yazıldı. Medeniyet tarihimizin çok mühim bir şubesi olan Türk mimarlığı hakkında gösterilen bu alâkayı büyük bir memnuniyetle karşılamamak imkânsızdır. Bu itibarla biz de bu mes'ele hakkında bazı umumî mütalealar yürütmek istiyoruz.

Millî tarihimizin hemen bütün şubeleri gibi, san'at tarihimiz de şu son zamanlara kadar pek az ve pek yanlış biliniyordu. Gazneviler, Selçukiler, Osmanlılar, Timuriler gibi sadece siyasi bir medlûli haiz kelimeleri lâ-yıkile anlamayan mütetebbiler nazârında, birbirinden ayrı bir Selçuki san'atı, bir Osmanlı san'atı, ilâh... vardı. Lâkin bütün bunların müstakil ve birbirinden ayrı san'atlar değil, umumî Türk san'atının sadece birer şubesi, birer devresi olduğunu anlayan yoktu. Çok uzun asırlardan beri muhtelif coğrafi sahalarda devletler kuran Türk milletini, o milletin asıl ruhunu, manevî tekâmülünü görmeyerek, mühtelif Türk devletlerini münferit birer hadise gibi, tetkika çalışan müverrihler bugüne kadar aldandılar ve hakikati anlamadılar:] Türklerin Mısırdan yarattıkları mimarî eserlerini Mısır san'atı, Suriyedekileri Suriye san'atı, İrandakileri Acem san'atı sahasına soktular. Bu yanlış

telâkki, nihayet, Viyana Darülfünunu müderrislerinden profesör Strzygowski'nin şakirtlerinin mesaisi sayesinde tashih edilebildi.

Strzygowski bundan otuz sene evvel Bizans san'atının mahiyetine ve menşesine ait meydana koyduğu yeni nazariyelerle bütün dünyada büyük bir şöhrat kazanmış bir âlimdir. Onun bazı nazariyelerini bir takım âlimler çok hayalî ve indî addederler; fakat bir çok nazariyeleri de bugün umumiyetle kabul edilmiş gibidir. Ona gelinceye kadar hiç kimse san'at tarihi mes'elelerini lâ-yıkile anlamak için eski Şark ve orta Asya san'atlarının tetkiki lâzım geldiğini anlamamıştı.

Yirminci asır iptidalarında şarkî türkistanda yapılan hafriyatta meydana çıkan bir çok Türk eserleri, sonra Macaristanda keşfedilen ve «kavimlerin muhacereti» devresine ait olan bazı san'at mahsulleri, gene bu devirlere ait olup Rus müzelerinde bulunan bir takım şeyler, ve nihayet, Arnavutlukta zuhur eden bir definedeki bir takım eserlerin Türklere ait olması, bu büyük âlimin dikkatini eski Türk san'atı üzerine çevirdi. Yalnız kendisi değil, onun prensiplerini kabul ve tatbik eden bir takım şakirtleri de Türk san'atının islâmiyetten sonra ki mahsullerini tetkik ettiler. Henüz bu işlerin başlangıcında bulunduğu halde, şimdiye kadar elde edilen neticeler bile fevkelade mühimdir; ve islâm san'atı hakkında şimdiye kadar bilinen şeyleri temamilen yıkacak bir mahiyettedir.

Strzygowski ve şakirtleri, Türk

san'atı, en eski devirlerden bu güne kadar bir «kül», bir silsile şeklinde tetkik ediyorlar ki, temamilen ilmî bir usuldur; kandilerinden evvel san'at tarihile uğraşan mutahassıslar, bu basit hakikati bir türlü anlayamamışlardı. Edebiyat tarihimizi tetkik için senelerden beri tatbika çalıştığımız bir prensipin, san'at tarihi tetkikinde de aynı suretle pek feyizli neticeler vermesi pek tabiidir.

İşte bu tetkikler neticesinde şimdiden sabit olmuştur ki, daha islâmiyetten evvel başlayarak bu güne kadar devam eden müstakil ve orijinal bir Türk san'atı mevcuttur; Türkistanda, İranda, Irakta, Suriyede, Mısırdan Anadolu ve Rumelide, Kırında, Volga boylarında, Kafkasyada bu san'atın mebzul ve kıymetli eserlerine tesadüf olunuyor; ve anlaşılıyor ki, Türkler, yaşadıkları bütün sahalarda, oradaki yerli unsurlardan istifade etmekle beraber, o unsurları kendi millî ruhlarıyla ve millî san'at unsurlarıyla telif ve terkip etmişler, temamilen orijinal bir Türk san'atı yaratmışlardır; bu san'atın umumî vasıfları her sahada birbirinden farksızdır.

Türk san'atı hakkında tetkikler yapmak isteyen gençlerimizin, bu tekâmül safhalarını unutmamalarını ve mukayese usulüne temamilen riayet etmelerini temenni ederiz; ancak bu sayededir ki Türk san'atının büyük inkişafını ve kıymetini anlamak kabil olacaktır.

KÖPRÜLÜZADE M. FUAT

mayı onlardan öğreymiş olması da muhtemel değildir.

Türk hekimliğine tasavvufun « Bizans » hekimlerinden gelmiş olduğunu düşünmek daha doğru olur zannediyorum. Vakiâ, tasavvuf hekimliği Bizans'dan da çok eskidir. Fakat hiç bir devirde Bizans devrindeki kadar revaç bulmamıştı. Yahudilerin Babil'den getirdikleri tasavvuf Mısır topraklarından ikinci defa olarak gene hekimliğe karışmış ve İskendriye'den her tarafa yayılmış idi, Lâkin garpta Romalılar şiddetli kanunlarla önünü almışlardı. Bizans'da ise kanunlar uzun müddet hâkim olamadığından tasavvuf hekimliği en büyük kuvvetini Bizans memleketlerinde bulmuştu. Kapudağında oturan bir keşiş nefesleriyle, muskalarile bütün Bizans âlemindeki hastaları tedaviye kalkmıştı.

AK Şemsettinin meydana çıktığı devir de Bizans'da tasavvuf hekimliğinin en ziyade revaç bulduğu devire tesadüf eder. O devirde ilmi tababetin pek geri kalmış, Galien'in maymun teşrihinden, İbn Sina'nın nazariyelerinden beri durmuş olduğu; bir taraftan da vakit vakit zuhur ederek halkı kıran veba salgınları karşısında insanların ilmi tababete ihtimatları kalmamış bulunduğu düşünülürse, o devirdeki Türk hekimlerinin tasavvufa niçin ragbet ettikleri garip görülmez. O vakitki Türk âlemi ile Bizans âleminin birbirleriyle ihtilâl etmez, başka âlem oldukları pek te iddia olunamaz. Osmanlı ise kapudağı'na aradaki keşişin tasavvuf hekimliğindeki şöhretinin irişemeyeceği kadar uzak değildir.

* *

Her halde eski Türk hekimliğinin tedavi san'atına tasavvufu karıştırması yalnız o vakit ki zihniyete göre değil, bu günkü zihniyete göre bile bir nakisa addedilmelidir. Vakiâ tasavvuf hekimliği sonradan, Nuru Osmaniye taraflarında dükânları bulunan « mülga » üfürükçüler derecesine kadar bozulmuş idi.

Tenkrit

FELSEFE TARİHİ

[Felsefe Tarihi: mütercimi Orhan Sadettin — Cilt, 2 Sahife: 300 — Darülfünun Edebiyat Fakültesi neşriyatından — Fiyatı: 150 kuruş.]

Profesör Mehmet İzzet bey Vorlander (Karl Forlander) in felsefe tarihinin birinci cildini ikmal ettikten sonra müteakıp kısmını felsefe muallimi Orhan Sadettin Beye havale ettiler. Orhan Sadettin Bey, (Kant) a kadar olan kısmını ikinci cilt halinde ikmal edip neşrettirdiler. Eserin orijinali iki ciltten ibarettir. Orhan Sadettin Bey (Kant) tan itibaren başlayan devri ayırmağı ve bütün eseri üç cilt halinde neşrettirmeği muvafık gördüler. Bazıları bunu muvafık görmiyebilirler. Bizce muallim Sadettin Beyin bu tefriki doğrudur: Evvelâ ikinci cildin Türkçe hacmi 300 sahifeye yakındır. Eğer Kant'tan bu güne kadar olan filozofları da aynı hacme sıkıştırmaya kalksaydı 600 sahifeden fazla büyük ve bir defada ödenmesi müşkül pahalı bir cilt meydana gelmiş olacaktı.

Saniyen: Kant, felsefe tarihinde mühim bir dönüm noktası teşkil eder. Kant, felsefeyi yeni esaslarla tahkim ettiği ve kendisinden sonra gelen filozoflar, kuvvetli tesiri altında kaldığı için üçüncü cildin (Kant) tan itibaren başlaması gayritabiî bir şey değildir.

Yalnız Orhan Sadettin Beyin tercüme etmekte olduğu kısım yeni harflerle basılacağı için eser, hey'eti umumiyesi itibariyle gayri mütecanis bir şekilde kütüphanemizde bulunacaktır. Sonra biz es-

kiler, yeni yazıyı bilhassa felsefe tarihi gibi güç bir ilmi, kolay kolay okuyup anlayabilecek seviyeye henüz gelemedik. Bunun için epiyce bir zaman geçmesini bekliyeceğiz. Yeni yeni yetişenler ise belki eskiyi okuyup anlamakta müşkülât çekeceklerdir. Bu da eserden istifade nokta-i nazarından zararlı bir şeydir.

LİSANI ve TERCÜMESİ:

Orhan Sadettin Beyin lisanı, sade ve anlaşılıklıdır. Tercümede mümkün mertebe fikre sadık kalmıştır. Eserin aslında uzun ve tali cümlelerle tamamlanan cümleleri aynen Türkçeye çevirmiş olsalardı tercüme, istifade edilemeyecek derecede çapraşık bir şekil alırdı.

Binaenaleyh Almanca cümleleri ikiye bölmek ve hatta üçe bölmek ve bununla beraber fikre sadık kalmak mütercim'in lehine kaydedilecek hususiyetlerdendir. Bunda mevzua hakim olmanın da tesiri çoktur.

Eserde tercüme hataları yok değildir. Meselâ mütercim'in — 79 uncu sahifesinin 23 ncü satırından itibaren sahifenin sonuna kadar — tercümesi, Karl Vorlander (Karl Forlander) in üçüncü tab'ının 8 nci satırından itibaren beş on satır devam eden kısmına tam uygun gelmiyor.

birer ilaç olduklarına hastalarile beraber kendisi de kanî idi; şimdi ruhî tedavî yapan hekimler hastalarına söyledikleri tath sözlerin her vakit tesir edeceğine kendileri de kanaat etmezler. Onun içindir ki AK Şemsettin'in ruhî tedavisi çok defa müessir olurdu; tedavi ise bazı defa ... belki de çok defa tesirsiz kalır.

Dr. GALİP ATA

Fakat diğer taraftan da ilmi tababeti yükselten memleketlerde Avrupada'da, Amerikada'da, ruhî tedavi ismi altında gene revaç bulmuştur. Gerek Ak Şemsettin'in tasavvuf hekimliğinde, gerek şimdiki ilmi hekimlerin ruhî tedavisinde esas olan: « Hastayı iyi eden kanaattır » düsturudur. Aradaki fark şudur ki: AK Şemsettin köklerinin, altlarının

MÜTERCİMİN TERCÜMESİ:

Descartes (Dekart) kaide VIII de cidden hakikatı araştıran bir kimse hayatta bir defa şöyle bir sual sormalıdır diyor: Hakikat nedir? beşerî bilgi nedir? ve hududu nelerdir? bunlara cevap vermek kabildir. Çünkü biz bu cevapları Eflâtun ve (Aristo) dan istiane etmeğe mecbur değiliz. Biz onları bizzat kendimizde buluruz.

Eşyanın heyeti, bilümüm mevzuların farklı olmasına rağmen «daima aynı kalan» aklî bilgide muhtevîdir. Akıl, bilümüm mevzuları tenvir eden ve hiçbir zaman onlardan ziya istiare etmiyen biricik güneş gibidir. Fakat bilginin bu ziya saçıcı kuvveti neden ibarettir? İşte o yalnız eşyayı «zekâ» tarafından kavranıldığı tarzda, muayyen nizamlara koyan ve mudilden basite doğru giderek onları birbiriyle umumî rabitalara bağlayan üsulden ibarettir.»

Bize göre tercümenin mahiyeti şudur:

«Descartes kaide VIII de, hakikatı ciddî olarak araştıran bir kimse hayatta kendi kendine şu suali sormalıdır: Beşerî bilgi nedir? Ve hududu nelerdir? Bunlara cevap vermek kabildir. Çünkü bizim, bizzat kendimizde bulduğumuz şeyin hududunu tayin etmeliğimizle maksat hasıl olabilir. Hakikat araştırılmak istenilirse evvelâ bizzat zihni (İntellekt) tetkik etmek lâzımdır. Eşyanın heyeti ruhun hey'etinde mündemiçtir: [Das Universum der Dinge ist im universum des geistes entehalten.] İlimler tamamen ruhun marifetinden ibarettir. (Erkenntnis des Geistes) Bu bilgiler ise mevzuların bütün tahalüfüne rağmen daima aynı kalıyor.»

Eşyadan ziya almıyarak aynı güneş bütün eşyayı nasıl tenvir ediyorsa, biricik umumî marifet te aynı vaziyettedir. (Universalis sapientia)

Marifetin bu vahdet yaratan ve

ziya saçan kuvveti neden ileri geliyor? Yalnız marifetin usulünden ileri geliyor. «Eşya» zihin tarafından kavranınca» usul vasıtasile muayyen nizamlara girer. Usul, eşyayı mürekkepten basite doğru çıkararak onları bu vasıta ile nisicamlı fikir rabitaları şekline kalbeder.»

Bu tercüme farkları, Karl Vorlander (Karl Folander) in eski ve yeni tabıları ile alâkadar olmiyacak kadar ciddî mahiyettedir.

Tercümelerin kısmen ayrılığına rağmen fikrimizi pek çok karıştıran ve anlamağı müşkülletiren bazı noktalar da şunlardır:

Mütercim bir yerde: Akıl... güneş gibidir diyor. Ben ise akla marifet demeğı tercih ediyorum. Zira eserde (Erkenntnis) yazılıdır. Fikirlerin gelişi de marifet demeğı icap ettiriyor. Eğer eserde (Vernunft) olsaydı o zaman akıl demek caizdi.

Gene aynı satırlar içinden mütercim bir yerde marifeti yerinde kullanıyor. Buna mukabil (Geist) mukabili olan akıl ıstılahını kullanıyor. Eserin diğer taraflarında akıl kelimesi (Vernunft) mukabili kullanmıştır. Sonra mütercim bir yerde zekâ kelimesini (İntellekt) mukabili olarak kullanıyor. Ben bunu zihin diye tercüme ettim. Bu gün ruhiyat ve terbiyede (Intelligenz) mukabili olarak kullandığımız zekâ tabiri ile acaba (İntellekt) aynı şey midir? Ben hiç zannetmiyorum. Burada (Descartes) ın kastı, zekâdan çok daha geniş ve ruhun heyetine şamil olan bir manadır ki o da, zihin ile ifade edilmektedir. Esasen filozofların kullanmış olduğu bazı ıstılahların manası bu gün tamamen değişmiştir. Leibniz'in, Herbart'ın, Kant'ın, Wundt'ın Apperzeptiondan kastettikleri mana, hiç birine benzemez. Apperzeptionu Wundt gibi düşünenler; Leibniz'in . V . S . nin ruhiyatını kat'iyen anlıyamazlar.

İşte bu gibi müphemiyetleri izale etmek için bazı sahifelerin sonlarında çıkışlarla bazı lüzumlu mütemmim izahat vererek okuyucuları tenvir etmek çok faideli olurdu.

Bütün bunlara rağmen pek büyük himmetlerle meydana gelen eserde bu nevi hatalar çok azdır. Binaenaleyh, felsefe ile alâkadar olan herkesin bu eserden birer tane edinmelerini hararetle tavsiye etmeğı vazife bilirim.

Dr. HALİL FİKRET

İzmir Akşamları

— Ridvan Nafiz Beye —

Enğin, lekesiz
O güzel deniz
Yeşil, mor, sarı
Yüksek dağları.
Baygın ufuklar,
Ne renk, ahenk var
Sahiller dantel,
Akşamın tel tel
Saçlarını su,
Tarar, örgüler,
Okşar ve güler.
Şimdi uykusu
Biten bir günün,
Akşam üstünün!
Sahile in de,
Bir tül içinde
Bak «Çatal kaya»
«Karşıyakaya»
Ay doğmuş erken,
Güneş erirken!
Başka bir zevk bulurum ben
bu gün de yarında
İzmir akşamlarında,
İzmir akşamlarında!

RİFAT NECDET